

101. Geresdlak határa

(Baranya megye) R, B, V, Ró

Az M6-56 gyorsforgalmi út tervezett nyomvonalának Baranya megyei szakaszán két részletben, 2001. április 10.–május 11. és október 8–18. között végeztünk terepbejárást. A területet a nyomvonalon 100-100 méteres sávban jártuk be, illetve adott esetben a lelőhely teljes kiterjedését meghatároztuk. A kijelölt terület 77,9%-át sikerült bejárni, a többi rész erdő, mocsár, gyepp miatt járhatatlan volt.

A falu *Petrusz* nevű határrészében 4 őskori, bronzkori és vaskori lelőhelyet (19–22. lh.), az *Augeteiler* nevű határrészen három, egy római és két bronzkori (mészbe-tétes edények népe) településnyomot (23–25. lh.), a *Freiteiler* nevű határrészben nagy kiterjedésű, többretegű őskori (lengyeli kultúra, bronzkor) telep és temető nyomait (házak, gödrök, árkok) regisztráltuk (26–27. lh.).

A leletek a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményébe kerültek.

KÁRPÁTI GÁBOR

102. Göd, Böcsaújtelep

(MRT 9. k. I/6 lelőhely)

(Pest megye) Ró, N

A 2000-ben megindult ásatása során egy alaprajzi kitűzés állapotában megakadt késő római erődépítkezés maradványai kerültek napvilágra. A Dunától 3 km távolságra, az alföldi sáncok belső vonala előtt 7 km-re, valószínűleg kvád területen fekvő nagyméretű erőd alaprajzát a falak síkjába rakott keskeny kősorokkal rögzítették a felszínen. Az erőd területén talált érmek és egy korábban talált, *Frigeridus duxot* megnevező bélyeges téglalap alapján a barbaricum építkezést I. Valentinianus rendelte el.

2001-ben a tavaly kutatóárokkaal átmetszett kör alakú torony teljes feltárására került sor. Várakozásainak megfelelően a 10,5 m átmérőjű torony falának helyén nem 2–3 m vastag falakat, hanem egy szabályos kör alakban ásott 30 cm szélességű árkot, és abban a kiásott és visszatöltött homokba kötőanyag nélkül, szabálytalanul rakott köveket és ritkábban ép, gyakrabban töredékes római kori falazótéglákat találtunk. A körívben futó kősort belülről egy átlagosan 70 cm széles árok kíséri, amelybe építési törmelék nem került. Betöltése homogén barna homokból áll. A kősort és az azt kísérő árkot két helyen átmetszve kiderült, hogy a kör alakban futó kősor 30 cm széles árkát a kibontott felszíntől 1,2 m (a mai felszíntől mérve közel 2 m) mélyre-leásták. A feltárt kősor alatt ezt az árkot elsősorban a kiásott homokkal és egy-egy nagyobb kővel töltötték vissza. (Ennek tetejére rakták a sűrűn egymásra rakott kövekből és téglatöredékekből álló körvonalat.) A falat belülről kísérő árok a mindössze egy lapát vagy ásó szélességű és aránytalanul – közel 2 m – mély árok kiásásában segíthetett. A köveket és téglatöredékeket kötőanyag nélkül rakták, ezért kérdéses, hogy honnan került a szántási rétegbe a

rengeteg szétszántott habarcsrög. A körív egy rövid szakasza mélyszántáskor szerencsésen a vele párhuzamosan haladó két ekekés közé került, ezért viszonylag magasán sértetlenül megőrződött. E szakasz felső kősorán habarccsal való leöntés nyomai mutatkoztak. Ugyancsak itt, a kősor felett szétfagyott és részben szétszántott vastag homogén habarcsréteget találtunk. Mindez arra utal, hogy a kötőanyag nélkül rakott kősor tetejét a körív teljes hosszában eredetileg habarccsal leöntötték. Ebbe a habarcsba ágyazhatták egy sor szélességben azokat a másfél láb méretű (*sesquipedalis*), pontosan 30 cm széles falazótéglákat, amelyek töredékei nagy számban kerültek elő a szántási rétegből. Több helyen két, kősor tetejéről leszántott falazótégla színükön érintkezve feküdt egymáson. Ez azt bizonyítja, hogy a másfél láb méretű, 30 cm-es szabványszélességben gyártott falazótéglákat minimum két, egymás tetejére kötésbe rakott sorba helyezték a habarccsal leöntött, körívet kirajzoló ugyancsak 30 cm (1 római láb) széles kősor tetejére.

Mindez aligha értelmezhető egy megépült késő római erőd tornyának falaként. A 7. szelvénybe eső körív-ből – ott ahol az erőd falnak kellene a toronyhoz csatlakoznia – két párhuzamos, egymástól 2,8 m távolságra futó kősor indul ki DK-i irányba. A toronytól ezért DK-i irányban, egymástól nagyobb távolságra további három – a párhuzamosan futó kősorok feltételezett vonalát metsző – kutatóárkot húztunk, amelyek mindegyikében ugyancsak megtaláltuk az egymástól 2,7–2,8 m-re futó kövekkel és gyakran élükre állított téglákkal megjelölt két párhuzamos sávot. Az egyik kutatóárokban a kövekkel és téglatöredékekkel kirakott sort több mint 7 m hosszan sikerült követnünk. (A párhuzamos kősorok számára ásott árkok sekélyebbek, nincsenek olyan mélyre ásva, mint a tornyok esetében. A köveket és a téglatöredékeket sem rakták olyan gondosan és szorosan egymás mellé.) Vonalukat összekötve kiderült, hogy a párhuzamos kősorok nem egyenesen futnak, hanem enyhe ívet rajzolnak ki. Pontosán azt a vonalat követik tehát, ahol – a légi fotók alapján – normál esetben egy közel három méter vastag erőd falat kellett volna feltár-nunk.

A feltárt szokatlan jelenségre csak egyetlen magyarázat adható: a tervezett erőd sohasem épült fel, az építkezés megakadt a tornyok és a falak helyének a kitűzésekor. Az objektum nagysága miatt várhatóan hosszabb ideig (legfeljebb egy, belső épületekkel talán két évig) elhúzódó munkálatok miatt szükség lehetett arra, hogy az erőd hadmérnökök által kitűzött alaprajzát a felszínen rögzítsék – elkerülendő az újbóli kimérésből következő pontatlanságokat –, 30 cm szélességben lerakott kövekkel és téglatöredékekkel tartósan, szétrombolhatatlanul megjelöljék.

Az építkezés az alaprajz főbb szerkesztési pontjainak meghatározásával kezdődött. Elsőként a kör alakú tornyok középpontját mérték be és jelölték meg mélyre leütött 30 cm átmérőjű cölöpökkel. Ezekből kiszervezték a 10,5 m átmérőjű tornyok külső falsíkjának a vo-